№ 5 Շաբաթ 12 Փետրուարի 1883 № 5

ՊՍԱԿ

Խմբագրութեան ուղարկուած յօդուածները պէտք է մաքուր գրուած՝ հեղինակի ստորագրութեամբ ու ճիշդ հասցէով։

Դրութիւնները թէ յօդուածները կարող են ենթարկուիլ փոփոխութեան եւ վերադարձուին անձամբ պահանջողներին կամ նոցա բացատրութեան։

Տարեկան բաժանորդագինն է Երեւանի մէջ երեք րուբլի. իսկ Երեւանից դուրս—ամեն տեղ—չորս րուբլի կանխիկ վճարելի։

Յայտարարութիւններ ընդունվում են հայերէն եւ օտար լեզուներով։ Իւրաքանչիւր բառի վճարն է 2 կոպէկ առաջին անգամի տպագրութեան համար։

Հրատարակվում է շաբաթական մի թերթ։ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Հասցէն՝ Эривань. Въ Редакцію «ПСАКЪ»

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կատարենք մեր պարտքը։ Ս. Մեսրոպի ուղղագրութիւնը։ Ո՞վ էր Բողդանովիչը և ինչ էր պահանջում։ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։ — Վաղարշապատից ... ՏԵՂԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ։ ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Մի վաճառք։

ԿԱՏԱՐԵՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

Այսօր հայ ազգի անհամեմատ մեծամասնութեան աչքերը դարձած են դէպի Էջմիածին, որը մեզ համար ներկայանում է մի սրբավայր, մի հաստատութիւն իր մէջ ամփոփող հայ ազգը մի միութիւն կազմող խորհուրդը։ Թէ հայերը պատմական անցեալում քաղաքական մարմին են ունեցել, թէ իրենց ազգային հաստատութիւններ են ունեցել, [illegible] պատմական ոստանի, ... ամենքը անցած են. Ներկայում հայ կանգուն մեր ազգային եկեղեցին, որ թէ նոյն իսկ մեր պատմական անցեալում և թէ ներկայում ունեցել է և ունի մեծ կշիռ, մեծ նշանակութիւն, ունի նաև ազգային թէ կրթական և թէ ընտանեկան խնդիրների մէջ մեծ դեր կատարելու։ Պսակը ինչպէս ներկայ թւի № 2-ի մէջ, նոյնպէս և այժմ կրկնում, որ մեր ազգային եկեղեցու բարձր և վսեմ, զօրաւոր և մեծախորհուրդ դերը հենց նորա մէջն է, որ նա այսօր միացած կապ, մի ամբողջ միութիւն է ներկայացնում։ Պսակը առաջ այս կէտից նայած կը ցանկար, որ ազգային եկեղեցին սուրբ և նուիրական համարվէր բոլոր—ինչպէս և այլադաւան—հայերի համար։

«Ազատամիտ երեւոյթը, հանրամարդկային վսեմ գաղափարներով ժողովուրդին յափշտակել—չի նշանակել ամե- [illegible] ազգին. այլ դա ուղղակի կը նշանակէ զօրանալը լեզուն փակող ... նոյն... Ներկայ ժամանը հոգալու է ազգի ներկայ ցաւերը, դարմանելու պարտական է հասարակութեան ներկայ վէրքերը։ Համաձայն ենք, ցանեցէք բարի սերմեր ապագայ սերնդի համար, բայց մի՛ք մոռանալ, որ մեզ ժամանակակիցներիս պատրաստուած հաց է հարկաւոր։

Այո՛, Ազգութեան հիմունքը կազմում են գլխաւորապէս հողը և լեզուն. բայց մեզ նման այդ բաներից զրկուած ազգերի կապը ազգային եկեղեցին է։ Համակրելի՞ է արդեօք. Սկզբունքների մասին կարելի է վիճել, սկզբունքները կարելի է քննադատել, բայց փորձերի միջոցով ձեռք բերած իրողութիւնների, փաստերի մասին—երբե՛ք։ Մեր պատմական հանգամանքները մեզ բացառիկ կացութեան մէջ են դրել, մեր դուցէ նոյն կեանքի դառն փորձերը մեզ այդպէս են համոզում։

[illegible] նք մեր հասարակութեան սրտատ... ութեանը նուիրուել, եթէ մենք աշխարհ ուխտել ենք նորա բարգաւաճմանը ծառայել, եթէ մենք մի խօսքով կամենում ենք ձեռնտու լինել մեր հասարակութեան բարօրութեանը, պէտք է առաւել շատ խօսենք կեանքի երեւոյթների մասին, պէտք է աւելի ուշադրութիւն դարձնենք իւրեր ժամանակակից ընթացքի վրայ, քան թէ ընդհանուր ազգերի կեանքի կանոնների կամ օրէնքների։

«Ինդրանի կազմուածքի չէ՞քը կարելի է խմանալ, ուսումնասիրել անհրաժեշտ գիտակի կորելով ... Ուրեմն պէտք է մեր ուշադրութեան առարկան, մեր խօսակցութեան նիւթը լինի գլխաւորապէս մեր հասարակութեան պէտքերը, քան թէ նորա իրաւունքները»։

Այն ժամանակ բերում էր Հինա նոր նոր ցաւերը գրոնց ... նոր դարման առնողները, մենք պարտաւ... [illegible] ... հոգատարը կատարենք խղճի մօտ, կատարենք աւելի առաջ մեր պարտքերը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՎԱՃԱՌՔ

(Վէպիկ)

Ա.

188* թուի աշնանային մութ և թըխպոտ երեկոներից մէկն էր։

Ռ. քաղաքի նեղ և անկանոն փողոցները ծածկուած էին անանցանելի ցեխով։ Կ դեռ հազ երիտասարդ սըրտաթոփ անց ու դարձ էին անում փողոցներից և հրապարակներից. թէև տեղ—տեղ վառուող լապտերները իրենց աղօտ լուսով մատչելի էին դարձնում նրանց հարթուած ուղին, բայց նեղ խորշերում որոնք հեռու և միանգամայն զուրկ էին մնացել քաղաքի հայեցողութիւնից, երբեմն թաղվում էին մեր գիշերաշրջիկները ծնկահար ցեխի մէջ...

—Աշխարհ՞ս—ասաց նոցանից մէկը—այս մի տեսակ հանգոյց է, որի լուծումը թէև դժուար է և գրեթէ անհնարին, սակայն ամէն ճիգ պէտք է գործ դնել. և եթէ կատարվում է հակառակ օրիորդի կամաց, եթէ այս տեղ կաշկանդվում է նրա իրաւունքը, կարողանայինք փրկել այդ անմեղ զոհը կորստեան սեղանից...

—Նրա այլայլուած դէմքը, գունատ երեսը և յուզված սիրտը արդէն ապացոյց կարող են լինել, որ խեղդվում է նրա մէջ պղծացմունքի ձայնը. և նոյն իսկ այդ դրամատիքական վայրկեանը մերձենում է իր վախճանին... Խաւարուած գիշերային շրջակայքով պատռվում է դալուս որոշ... վրա բերից երկրորդը։

—Շատ հաւանական է. և այդպիսի նորատարեր երևոյթները մեզանում գրեթէ սովորական են դարձել։ Քի՞չ են պատահել որ հակառակ իր կամաց բաժանելով աղջկան իր սրտի մտերմից, նշանադրել են նրան մի ալևորի հետ, շատ անգամ անգութ ծնողքը իրենց նիւթական շահը աչքի առաջ ունենալով՝ հարկադրել են աղջկան մեղանչել հոգեկան անմեղութեան դէմ։ Մեզանում արդեօ՞ք քչե՞րը եղան, որ մեղանչեցին սրբութեան և նուիրականութեան դէմ. իսկ այդպիսի անտանելի դրութիւնից ազատուելու համար անմեղ կանայք շատ անգամ զոհ են բերել իրենց գոյութիւնը մի կտոր պարանի, թոյնի կամ փրփրադէզ Ա. կլանող ալիքներին...

Բաւականին երկարատև խօսակցութիւնից յետոյ, նրանք մտեցան նահապետական մի անկանոն և նեղ փողոցի, որ ոտքերը սայթաքող երիտասարդներին սաստիկ կոխոտում էր ցեխի բարձրութեան մէջ. Մի և նոյն փողոցի վրայ միմեանց հանդէպ դրուած էին երկու շինութիւններ. Մէկը փոքրիկ դրանակով ցածրիկ բնակարան էր, իսկ միւսը՝ պարսպապատ ծառաստանով մի անշուք պանդոկ, որի ճակատին յանգող վերնագիրը ջոկում էր նրան միւսներից. Նա կոչվում էր „Եդեմ"։

Երիտասարդներից երկուսը հաստատուն քայլերով դիմեցին բնակարանի դուռը, որից հազիւ թէ մի քայլ հեռու վառվում էր խորհրդաւոր ճրագը—մի մանուկ ի հարկէ ուրիշ թիկնապահութեամբ. հեռաւոր էր լինում այդ տան նկատմամբ տեղի ունեցող գիշերային անցքերին։ Նրանք բաղխեցին դուռը։

—Ո՞վ է. Ներսից լսելի եղաւ կանացի թոյլ և մեղմ ձայնը։

—Բա՛ց արէք. երկու խօսք ունենք օրիորդ Սոփիային ասելու։

Դուան շեմքի հետ երևաց մի աղջիկ, որ իր փոքրիկ ձեռքի մէջ բռնած ունէր վառվող մոմի աշտանակը. կանոնաւոր պարկեշտութեամբ ողջունեց նա անծանօթ հիւրերին։ Նրա մուգ—շագանակագոյն աչքերից կարծես ցայթեցին ներքին բերկրութեան կայծեր. կոլկոցած և մաշուած այտերի վրայ փայլեցաւ կուսական անմեղ ժպիտը։

—Համեցէք...—մի անգամ ևս թոթովեց նրա լեզուն և ալեկոծ սրտից մի խորը թառաչ հանելով, առաջնորդեց նրանց դէպի մի աղքատիկ և անպաճոյճ սենեակ, ուր նստած էին՝ մի միջահասակ կին և մի ալևոր ... ծերունի։

Բ.

Սրանից 40—45 տարի առաջ, Կովկասի հարուստ մայրաքաղաքում ապրում էր մի հասարակ արհեստաւոր մարդ, որ դառն քրտինքով և աշխատութեամբ հազիւ կարողանում էր հայթհայթել իր փոքրաթիւ ընտանիքի օրական ապրուստը. Նրա ուրախութիւնը մեծ էր, որ իր 14 ամեայ որդին մտաւ մի պարսիկ սեղանաւորի (սառաֆի) մօտ աշակերտի պաշտօնով. բայց այդ կոչումը իսկապէս պատրուակ էր և Գիգոլին, այդ փայլուն աչքերով, վարդագոյն այտերով, կայտառ աշխոյժ և տոկուն բնաւորութեան տէր պատանին, գործ էր դրվում սեղանաւորի տափական կրքերը յագեցնելու...

—Ի՞նչ հիանալի է բարեկամդ. ի՞նչ գեղեցիկն ես ճանկել... Ո՛չ, դու կատարեալ բաղդաւոր մարդ ես...—ասում էին նրան հաստափոր վիրախօսները. Իսկ նախանձասիրտ պարսիկները զանազան որոգայթներ էին լարում կարմրաթուշ Գիգոլին նրա ձեռից յափշտակելու. Սրանից կարելի է եզրակացնել, որ նրա գեղեցկութիւնը արդէն գրաւել էր շատերի ուշքը և սիրտը... Քանի՞ անգամ ուժի զօրութեամբ դուրս էր բերել նրան պարսիկ խնամակալը այս կամ այն հնատափորի տանից, պանդոկի և զանազան կրպակների ներքնայարկերից...

Մի քանի տարիներից յետոյ այլ ևս Գիգոլին ընդունակ չէր ուրիշ հանդիսոր խանդավառելու. հեռաւորար և երկաթ... դէմ մաղձոտ մարդկանց ձախանձը շարժելու.... Նրա բոլորշի ծնօտները ծածկուել էին խիտ մազով. շրթունքների բարձրում բունել էր թաւ ընչացքը...

—Ահա՛ քեզ հազար մանեթ փող—ասաց մի անգամ պարսիկը Գիգոլին—Սրանից ծովի ափերքում լաւ փող վաստակելու գործեր են բացուել. գնա՛ աշխատիր և այնպէս ցոյց տուր, որ դու էլ ընդունակ ես ինքնուրոյն գործելու...

Գիգոլին աճապարեց ձեռնամուխ լինել ... գործին. սակայն հազար մանեթով ի՞նչ կը լինէր՝ մանաւանդ որ կապուտ աչեայ ռուսականի ... ը գրկած մի նշանաւոր հիւրանոցի մէջ նա ձգտում էր ապահովել, թէ կորզկացեցին ընդունակ է աշխարհի

ներկայի վերաբերութեամբ և հինգ տարուայ խոկ կարծամտանանք ապագայի գնահատութեանը։ Մի փոքր հեռատես լինինք։ Չը նմանվինք այն «կարծամիտներին», գրում է մի ականաւոր մատենագիր, որոնք փոխօրինակի վաստակը այն ժամանակ են միայն խոստովանում, երբ կենդանի հարստութիւնը ուրիշի ձեռն մտ են իջնում…

Ս. ՍԻՆՈԴԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆԸ

Պաւլի անցեալ Թւականի համարներից մէկի մէջ տպագրեցինք Ռուս «Страна» լրագրից այն յօդուածը, թէ Վրաստանի ազնուականները ժողովներ են անելով, ուր որոշել են խնդրահարոյց դիմել Բարձրագոյն Իշխանութեանը խնդրելու, որ Վրաց լեզուին սրտատար և ծրինաւոր տեղ տայ ի ոգեւական բոլոր դպրոցների ծրագրերի մէջ եւս։ Այն բանը, որի մասին խօսք է դարձել Վրաց ազնուականութեանը, նոյնքան թանկ է և մեզ համար։ Մեր Հայերը Իշխանութեան վրա է ընկնում այդ կարեւոր խնդրի մասին հոգատարելը։

Այժմ, երբ Ռուսաստանի մայրաքաղաքի մէջ ազնուականութեան անձերից բաղկացած խորհուրդը իր նորեղի խորին ուսումն է դարձել այդ լուսաւորական դիտութեան մէջ ինչ ինչ բարեփոխութիւններ մտցնելու… Հէնց այժմ պէտք է Ս. Սինոդը իւր ուշադրութեանը նախապատուութեանը գլխի խնդրելով առաջարկելու որ հայոց լեզուէն ուրոյն ոյնական և պատմական տեղ մեծական դպրոցների ծրագրների մէջ, որ դասերի թիւը աւելացնէլ, որ պայմանները պատկառելի դարձնել, որ կարգին ընդունակ ուսուցիչներ հրաւիրեն այդ պաշտօնի համար։

Որքան մեծ խնդրութեամբ հրաւիրենք սինօդականաց խորին ուշադրութիւնը այս մեր առաջարկութեան վրայ։ Նրանք, սինօդականք, պէտք է կարող են ամենայն վստահութեամբ ասել, որ երեխայ ձայնը չի մնալ ձայն բարբառոյ յանապատի, որովհետեւ այդ խնդիրը միանգամայն օրինաւոր է և յայտնի թէ դէտ մանկավարժական և թէ նոյն խոկ մարդասիրական տեսակէտից նայած։

Ամենայն մի ճշմարիտ և հաւատարիմ հպատակի, լինի նա մի ազնիւ անհատ թէ ազգ, նախնական պարտքն է թէ խորհրդով թէ գործով և թէ միջոցներ ձեռք բերել ամեն միջոցներով նպաստել ժողովրդի բարօրութեան ու լուսաւորութեան սուրբ գործին, նպաստել հասարակութեան քաղաքակրթութեանը. իսկ այդ ամենին մեր կարծիքով հասնելու հիշտ, զօրաւոր և գլխաւոր ձեռնարկներից մէկն է մայրենի լեզուն։

Բաւական է մեզ յուսալ, որ Ս. Սինոդի ատեան անուշադիր չի մնալու մեր ձայնը։

ՈՎ ԷՐ ԲԱՐԴՈՒԳԻՄԵՈՍ ԵՒ ԻՆՉ ԷՐ ՊԱՀԱՆՋՈՒՄ։

Այն ժամանակ, երբ ամեն կրօնքը, ամեն արտօնութիւն Մանկունուն և ընկ. յանձնած, ամեն մէկը մի անկիւն էր քաշուել իր գլուխը պահելու, այն ժամանակ երբ Մանկունին, Սանփանիկ ազան և ընկ. ձեռք ձեռքի տուած յառաջ էին գնում փանքի ուխտերը սրտերի մէջ, այն ժամանակ, ասում ենք, երբ ամեն մի եպիսկոպոս մտածելով իր անձը հանգստական դարձնել այդ խմբին, հոգալով որ ինքն էլ մասն ու բաժին ստանայ այդ ընդհանուր աւարառութիւնից, փակում էր աչքերը Մայր աթոռին հասցրած վնասները չտեսնելու համար, խցկում էր ականջները հարիւրաւոր տիրացուներից, հարիւրաւոր անմեղ զոհերից դէպի իրենց Թուրք անէծքները, հայհոյանքները չլսելու համար—գտնուեց մէն միայն մի մարդ, Բարդուղիմէոս վարդապետեան Գէորգեան, որ արհամարհելով դրանց չար ընկ.—տուած պաշտօնները, արհամարհելով դրանց նուիրաբերած պարգեւներն ու խոստումները, ձայն բարձրացրեց, աղաղակ հանեց, բողոքագրեր ներկայացրեց մինչ Կաթողիկոսի, մինչ Սինոդի անդամների, դատաստան, արդար դատաստան խնդրեց Գ. և Ն. եպիսկոպոսների դէմ, քննութիւն պահանջեց։ Նա գրեց, մեր ամեն տեսակ գրականներին, ամեն տեսակ խայտառակութեանց. բայց և այնպէս աչքեր հողին տալ չը կարողացաւ ոչ սերը, արատը, խաւարը, անօրինութիւնը։

Նա այդ բողոքագրով միմիայն մատնացոյց էր անում Գ. և Ն. եպիսկոպոսների վրա. այդ միայն ձև էր. Նա ի հարկէ չէր կարող ուղղակի ցոյց տալ թէ, ովքեր են իսկական չարագործները թէ որտեղից է չարութեան աղբիւրը. ուստի և մատնացոյց եղաւ այդ երկուսի վրա միայն, յուսալով թէ քննութիւնը ամեն բան դուրս կը բերի. Սակայն ճշմարտախօս այդ ձայնին խեղդել տուին Էջմիածնի մէջ։ Գ. Ն. և Վահրամ եպիսկոպոսները նրան անպատուեցին, նրան ծեծել տուին, անմեղ նորա ծեծել տուին. նրա վերջը նոյն խոկ այն միաբանութեան մէջ, ուր որ ամենքը վկայ են կրում. և ամենքն էլ—եպիսկոպոս թէ վարդապետ, սարկաւագ թէ տիրացու—իրենց խղճին էին մահ ծածկում։

Ճշմարտութեան համար այդ հալածուած անհատը յոյս էր տածում թէ գոնէ Հայ մամուլը իրեն պաշտպան կը հանդիսանայ. սակայն այդ վասերը մի քանի ամիս էլ նրա բերանը գցելով կարդացան նաև այնտեղ աւետեաց այդ Հայ մամուլն էլ, հայ լրագիրն էլ Թաթախեց իր գրիչը անօրէնութեան ազգի մէջ։ Բարդուղիմէոսը կապուած ու կտրուած ոտք ու ձեռքով Պօլիսյան արտասպըգել… անօրէն և անարգ ձեռքերից հալածուած, բայց անդորր խղճով, բարձր

քէֆը պատշաճաւոր կերպով վայելելու…

„Նշանաւոր գործ եմ բռնել, մեծ աշխատանք կարելի է յուսալ, շատ մի փող ուղարկելու"… Այսպիսի բովանդակութեամբ նամակներ անընդհատ ստանում էր Սեղանաւորը։

—Ներեցէս իմ աչքի լոյս Դիգոլի,—բացականչում էր Նա—այս ժամանակ կուղարկեմ 2, 3 և մինչև անգամ 10 հազարներ էլ, յետոյ ի հարկէ կը պահանջեմ Նրա գործունէութեան և աշխատութեան պտուղը… այժմէ, շատ տակուն և գործունեայ տղայ է, պէտք չէ զրկեմ ինչպէս Նրանից. ճարտար է միշտ, առաջ մարդ դառնալու—Ղալիօնի թանձր ծուխը քերթերից արձակելով՝ յուսադրում էր ինքն իրեն ալևոր պարոնը։

Սակայն ժամանակի հետ իրերն էլ փոփոխուեցան և մեր շահաբաժինների երեւոյթը բաւական բարենպաստ մի փոքրիկ կապարւոր գարձաւ. Սեղանաւորի գրպանից դուրս կորած ոսկիները նրան նշանաւոր մարդ դարձրին. Թէև այդ կապեկներով ժողովուած փողի հետ անդարձ Դիգոլին չը խնայեց շահաւոր կարծել Նաև Նրա կեանքը—չը կը հաւանեցնելու մնչուց Թանկով մեկնելու իր բարերարի սրտի, որ արդէն միշտ մտածում էր իր վերջնական…

Դրանից յետոյ մի ժամանակաւոր հանգստանայ Դիգոլին ընտանիքի գլուխ դարձած բազմութեան փոխարէն ուրախութեան տանկատեղի գաշտ վրա և Նրա վերցրած կապաններ դանաղան գրծավարների ձեռով կառավարվում էին մի քանի դաւառական քաղաքներում, որոց վրա երբեմն շրջում էր ինքը անձամբ և շատ անդամ այդ պատրուակով հեռու ընտանիքի հեռաւորներին աչքերից, առաջ էր մղում իր զեղխալի սովորութիւնը…

Նրա ձեռին էր մի բաւականին նշանաւոր կապալ Ա. քաղաքում։

Գ.

—Թող Աստուած միայն լինի խօսքիս ճշմարտութեանը—արտասաշ ձայնով ասում էր մի անդամ Տ. քաղաքի այդ քանդարաւոր վաճառականը. Նրա ան որինակ հասավարչէն—որ նշանաւոր քեր հարստանալ և միանգամայն այս բանը գլուխ բերելու համար հարկաւոր եղած բոլոր ծախքը ես ինքս անեմ… բայց դու էլ, բարեկամ, մի խնայիր քո բոլոր ճիգը հրամայելու. ինձ այդ համար պատասխան…

—Շատ լաւ, շատ բարի, պատասխանում էր Նրան Սանթուրը, որ հազարաւոր չար ու բարիք հանդիպած մի խորագէտ երիտասարդ էր—ես քեզ համար կը հարթեմ նպատակի ճանապարհը, բայց մի հարց, կը վարձատրէ՞ր արդեօք իմ ծառայութիւնը իր արժանաւոր չափով…

—Նյս քո բարեբախտ կոպակը մի հեռանալի հերթատան կը փոխարինու, այդ պատարկ շշերը կը լցուեն Թանկագին խմիչքներով… գոցանից աւելի է ինչ ես կամենում։

—Շնորհակալ եմ, բայց աղջիկը, ճշմարիտ, մի ամեն բան արժէ…

—Ասում են 15 տարեկան է…

—Այն՝, ուսանող ասած, երգելու ընդունակ զինք…

—Դու գեղեցկութեան մասին խօսելու չը խաբում եմ, փողերս ի զուր չը կորչեն։

—Այդ բանին, պ. Դիգոլի, ձեռս խղճիս վրա դրած, հաւատացնում եմ, որ օր. Սոփիան մնում է մի հարկէ… ճշմարիտ, որ մայրը փոքր ինչ անպար կեղտ կին է. Նրա գոները բաց են եղել ամեն դասակարգի պատկանող անձնաւորութեանց համար, սակայն այդ բարոյապէս միշտացած կնոջ բարեսիրտ և գեղեցիկ դուստրը Նոյն իսկ մանկութեան օրերից ճանաչել է պահպանել իր կուսութիւն և իրաւունքը… Նա աղնուութեամբ և պարկեշտութեամբ լցուցել է գարնանային 15 տարիների շրջանը. Իսկ եթէ Նա ներվարկուել է զգացմունքի ձայնին, սիրահարուել է Սարգսի հետ, դու ես կարծում եմ, որ յանցանք չէ. Նը բանց սէրը եղել է մաքուր և սուրբ. Նը բանք սիրել են միմեանց կուսական անմեղութեամբ…

—Ի՞նչ ես խօսում, սիրել և չը միացել, ճշմարիտ ասած, դրա մէջ միտք չը կայ… եթէ այդպէս է, ուրեմն ինչումն է կայանում սէրը…

—Ի զուր է տարակուսանքդ, անհոգ կաց. Նա անմեղ է, Նա կոյս է…

—Ուրեմն ի՞նչ միջոցով պէտք է ձեռք բերել Նրան. անհամբերութեամբ հարցրեց Դիգոլին։

—Ինչ մի ծանօթ ուսումնական կայ. ես կը խօսեմ այդ մասին Նրա հետ. Նոյնպէս կը յայտնեմ ձեր մտադրութիւնը և ապա կը պայմանաւորուենք մօր հետ—աղջիկը մեզ մօտ բերել հաշուապահ կամ պանդոկի տնտեսուհի պահել, այնուհետեւ ի հարկէ առաջին օրերը ձերը լինելուց յետոյ, մենք կը շահուենք… յաճախորդներ շատ կը լինեն. գլխաւորը թերևս ուղղած լինիմ իմ աննախանձելի վիճակը։

—Շատ ուրախ եմ, որ քո շահն էլ կայ դրանում. ուրեմն աշխատիր, քո ծառայութիւնը արժանաւորապէս վարձատրուած կը լինի…

—Այստեղ անփոփուած է Նրա իսկ և Նրա մօր շահն էլ. Դեռ անցեալ տարի Նա առաջարկեց ինձ անշուշտ ամուսնանալ աղջիկը մեր տանել պանդոկում, բայց խորամանկ Սոփիան շուտով հասկացաւ մեր դիտաւորութիւնը և գիմադրեց մօր պահանջներին. Սակայն այն ժամանակ պաշտպանում էր Նրան ուսումնարանի վարչութիւնը, իսկ այժմ…

—Այժմ մուրճն էլ է մեր ձեռին ընկոյզն էլ… այժմ գրեթէ բոլորովին կոչկանդուած է Նրա իրաւունքը և պէտք է ծնել օգուտ քաղելու պատեհ դէպքից…

—Անպատճառ, անպատճառ… գոհունակ կերպով պատասխանեց Սանթուրը։

Դ.

Սոփիայի հայր երիտասարդ Մասեն, որ դաւանմունքով կաթոլիկ էր, իր ամուսնութիւնից մի քանի տարիներ յետոյ, ընտանեկան Նեղքին երկպառակութիւններից և վշտութիւններից յուսահատուած, Թողնելով իր հայրենի տունը, որոշեց հեռանալ, բարոյապէս ապականուած և փչացած կնոջ երեսը

...ոնտրաստ հողով, սիրելի և յար-
...ի իր ճշմարտասէր բնաւորու-
...ամբ ու գործերով։

Սակայն այսօր, երբ գտնվեց է
...նձ չար միաբանութիւնը, երբ
...ոյես է դուրս եկած արդարադա-
...ւթիւնը, չը պէտք է մոռ Խորվի-
...պում Բարդուղիմէոսը Վերջապէս
...մանակ է նրան նրա հրաւիրելու
...դէն, որովհետև, որ նոյն իսկ Սինօդն
...ը յանձնաժողով նշանակից տեղե-
...ւցած գեղծումներն ու վատթա-
թիւնները երեւան հանելու համար,
...յացուցից, որ ճշմարիտ, արդարացի
հայր Բարդուղիմէոսի պահանջը, որ
վանքին և նրա շահուց հաւա-
...րիմ զաւակ էր, որդիներին գը-
հատելու ժամանակ է այժմ։
Բարդուղիմէոս անմեղ զոհ է բըռ-
...թեան. իսկ բանսարկութեան ժաման-
...կը անցած է։ Նա միաբանութեան
...ի լաւք էր. նա վանքի աւարա-
...թեանց դէմ օգնութիւն կանչող
...յն էր. նա հայլի պատմական հո-
...ւորականութեան վսեմ վարկը ոտ-
...կոխ անողներին արդար դատաս-
...ն խնդրող ձայնն էր։ Նրան պէտք է
...ա հրաւիրել այն աքսորանքից, ուր
...ել է վատթարութիւնը։ Նրան
...տք է գնահատի Սինօդը տանից
...Հ դարձնելու հակառակորդներին,
...ովհետև նա—Բարդուղիմէոսը ար-
...րութիւն էր պահանջում։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

31 Յունվարի

Առանց մի րանաւոր պատճառի անպայման ժամանակաւ Խորվիրապ աքսոր ուղարկված 2 դժբաղդ վարդապետների՝ այն է Արիստակէսի և Բարդուղիմէոսի կեանքի և կենցաղավարութեան մասին կրած դժնդակ չարչարանքները՝ դեռ ևս Կաթուղիկոսի կենդանութեան ժամանակ, լսումէր Էջմիածնի միաբանութիւնը և ճշմարիտ ասած՝ սրտից և բերանից անդադար դուրս էին թռչում դէպի այդ տարաբաղդները կարեկցական խօսքեր և եղբայրսիրական զրոյցներ, մի և նոյն ժամանակ և ջանադիր լինելով միանգամայն նրանց մի հնարքով վանք բերել տալու. սակայն միաբանութեան զգացած այդ խօսքերն ու զրոյցները ինչ կարող էին անել. Գիցուք թէ մի աղերս գրուէր և գրուէր մինչև իսկ մի հայրապետի աթոռի տակ, բայց ինչ՞ հետևանք և օգուտ կունենար, մինչդեռ նոյն աթոռի վրա բազմող Հայրապետի սրտի զգացմանց և կամաց վրա բռնաբար իշխումէին այնպիսի անձինք, որոնք գէթ մի ձագակորույս թռչունի չափ գութ ու սէր չունէին. որոնք Արիստակէս և Բարդուղիմէոս անունները լսելուն պէս՝ սրտաբեկում մոլեգնում էին ճիշտ այն խստասիրտ բռնաւորների նման, որոնք անպարտ տեղը գլխատել են տալիս բիւրաւոր անմեղներ.

Միաբանութիւնը, ասումենք, քաջ ... անմասնասէր և անհաշտ բնաւորութեանը, ուստի և սրանց ձեռքով վերջինհաւ տարաբաղդների կեանքին անխոհեմութեամբ մի վընաս և չարիք հըհասցնելու համար՝ լռեց լռեց և զգուշացաւ նոյն տարաբաղդաց համար մի այսպիսի խնդիր մատուցանել իր Հայրապետին, որ կակաս անզօրով և անկարեկից չէր դէպ թշուառ մարդիկ.

Կաթուղիկոսի մահից յետոյ՝ երբ Ս. Սինօդը ինչ ինչ պաշտօնների համար հրամանագրերով Էջմիածին հրաւիրեց վաղուց Էջմիածնից տարագիր եղած մի քանի արժանաւոր վարդապետներ, միաբանութիւնը տեսնելով որ մի Արիստակէս և Բարդուղիմէոս Խորվիրապի մէջ դեռ երկար տօգորելու համար Աստուծով, արեգակով, լուսնով երգում կնքած են Ներսէս և Գրիգոր, տեսնելով որ նոյն իսկ սինօդականք այն եպիսկոպոսունց հետ ևս անտարբեր են դէպի անմեղ աքսորեալքը, բոլորեքեանք միախորհուրդ և միակամ աղերսագիր են մատուցանում սրբազան Սինօդին, առանց ականջ կախելու խնդրի չը տալու մասին Սրբազաններիս քանի մի տեսակ յոխորտ և բանդագուշ խօսքերին, որոնք իրենց լրտես բարեկամների բերանով ուղարկելէ են եղել նոյն խնդիր կազմող ճշմարտասէր միաբանաց բանակը.

Որչափ տեղեկացի, խնդիրը գրուած է եղել Դեկտեմբերի վերջին օրը, բայց Ս. Սինօդին մատուցանելը միաբանք այն խորհրդով և դիտաւորութեամբ են ձգել Նոր տարուոյն, երբ թէ այդ շնորհաբեր օրը դուցէ Ն. և Գ. տեղի կըտան իրենցից հետ և նախանձ և միանգամայն հաշտութեան ձեռք կը կարկառեն դէպի իրենց եղկելի եղբայրները. բայց աւա՜ղ սխալանացին, գէշ մարդը Ջատկին էլ գէշ է.

Խնդրի տակ ստորագրել են ... 3 եպիսկոպոսունք 9 վարդապետք և 4 նարկաւագունք.

Խնդիրը տրուեց. բայց ինչ հետևանք ունեցաւ. համարեա թէ ոչինչ. կանչվումեն Սինօդ 4 քարերով և արժանապատիւ վարդապետներ, և Ներսէսի ոտքի կանգնելով ու խնդիրը յետ դարձնելով, սկսումէ այն ձեռով անարգել և պախարակել մի ողջ միաբանութիւն և բարկանալ վարդապետների վրայ, ինչպէս հանդուգնել հայրս իր հօրթերը այդին տարած ժամանակ. բարկանում և նեղասրտում էր իր անմեղ անտառուններ ձանապարհում տրած անպիտան շարժմանց վրա, ,,Կանոնադրութեանը նայելով, միաբանութիւնը ձայն չունի. Միաբանութիւնը Սինօդին մի այդպիսի բան առաջարկելու իրաւունք ևս չունի. Ձեր ի՞նչ գործն է թէ կապեալ ունինք, ձեր ի՞նչ գործն է թէ արձակել ունինք. այդ ամէնը Սինօդի գործ է. Թող միաբանութիւնը իր տրէանեի վրա մտածէ. Թող իր սենեակների վրա մտածէ եւն''.

Միաբանութի՛ւն, միաբանութի՛ւն, թէև բոլորեքեանդ ևս իմաստութեան իւղով օծուած մարդիկ էք, սակայն աշխարհի ամեն մի մոլութեան մէջ՝ գրանուող գաւակարգի հետ դեռ ևս մտերմանալու կերպը չը գիտէք. կուզեմ ասել թէ, դուք գիծարրուին ձէթ էք շընորհում, երբ նա ամսով գինի չէ առած իր բերանը. Դուք տիրտմոյն թէյով էք միայն պատմում, երբ իր ծոցի ձարպը հալուել մաշուել է անյոգ չուտեցուց. Բայց եթէ դուք գիմէիր ինձ եւ ոչ եթէ խորհուրդ կտայի ձեզ երկու տեսար եղբօր համար ձեր զգացած հոգեկան ցաւերը պարզել սիրել Ներսէսի և Գրիգորի գարշապարը. որ հասար անշուշտ թուք և նախանձը այն սատանայիքը. Եւ ոչ եթէ խորհուրդ կտայի ձեզ սոյն երկու փնգգստներին ձակատ առ ձակատ այդ գրով իրենց անիրաւութիւնները յիշեցնել. ո-

---

...տեսնելու և թշնամեաց ծիծաղն ու
...ըեկաձ անարգանքը չը լսելու հա-
...ր... Նա անիծում էր այն չարաբաս-
...կ օրը, երբ հրապուրված արտաքին և
...ձու գեղեցկութիւնից, յանձնից իր
...ոը մի այդպիսի անպարկեշտ աղջը-
...ն... Նա նզովումէր եկեղեցական կա-
...նը, որով ակամայից հարկադրուած
անպարգականութեան ախտով վա-
...կուած լիրբ կնոջ հետ շնչելու միև-
...ն օդը, կենակցելու և մինչև գերեզ-
...ն անբաժան ապրելու նրա հետ։
Սրտաբեկ և յուսահատ՝ նա թողեց
հայրենիքը և ակամայ կամօք գըլ-
...ց իրեն թշուառութեան գիրկը.
—Բարոյապէս մեռած մարդը՝ թող
...ուի նա և ֆիզիքապէս. Իմ ձեռքի-
...վ ես կործանեցի հայրենի օճախս...
...կինը անառակ, իմ բնակարանը
...նուիրականութիւնը պղծց սեպ...
...կանութին... չէ՞, թող մեռնի ինձ
...ն տղամարդը. գէթ թշնամու ծակող
...աքերը և նախատինքը չ՛ լսելու...—
...յոպէս, իր գոյութիւնը ձակատագրի
...օրինութեանը յանձնած՝ նա անյաւ-
...ատօլեան և Ամասիայի մօտ գիւղա-
...ն մեկին խրճիթներից մինում հաս-
...տեց իր բոյնը—իր բնակութեան
...ական տեղին. սակայն այդ վշտալի
...նգխտութիւնը շատ երկարատև չը
...ու նրա համար. մի քանի ամիսներից
...միջապէս յետոյ, կարծեցաւ և նրա
...նքը.
...Տոսան ճանաչելով ուսման արժանաւ-
...ութիւնը և կարևորութիւնը, վա-
...ց արդէն յանձնել էր իր անդրանիկ
...որ, Սոփիային, տեղական Ս. օրիոր-
...կան դպրոցում սովորելու, և աղերսել էր իր կնոջից գէթ իր այդ վերջին ցանկութիւնը պահել հաստատամտութեամբ. Նորան բարի ընդարձակ նշանակութեամբ արժանաւոր կին և մայր դարձնելու համար. Զարմանալի չէ, որ դէպի այս երևոյթը մեծ համակրութեամբ վերաբերուեցաւ փոանց Նանոն—Մոսոյի անառակ կինը—որովհետև ամբողջ ցերեկը տան մէջ գտնուելով՝ Սոփիան կարող էր խոչընդոտ լինել յաձախող երիտասարդներին. ուրեմն պարզ է, որ ուսումնարանը ազատումէր նորան այդ սպառնացող վտանգից...

Դպրոցի հոգաբարձութիւնը աչքի առաջ ունենալով նիւթական կողմից Սոփիայի աննախանձելի դրութիւնը, ընդունեց նորան ձրիավարժների թւում և հոգաց ուսումնարանական պիտոյքների մասին...

Մի քանի տարիներից յետոյ, երբ նա աւարտել էր իր ուսման ընթացքը, մի գեղահաս երիտասարդ, որ նրանց ընտանիքի մէջ մի տեսակ հերոսի պաշտօն էր կատարում, իւր անձնական հաշիւները ունենալով, շողոքորթելով կարողացել էր գրաւել ծաղկափթիթ օրիորդի սիրտը և սէրը.

—Հոգեակ, թող համբուրեմ այդ վարդանման այտերդ, ես սիրումեմ քեզ և քեզ համար միայն շնչում եմ օդը... Թող բազուկներիս մէջ հանգչի այդ չքնաղ գլուխդ...—գրկախառնելով կուսին և նորա շառագունած այտերից մի կոյս համբոյր քաղելով՝ ասումէր Սարոն. այսպէս էր կոչվում երիտասարդը.

—Բարեկամ, ես այստեղ մի տեսակ խաղալիք եմ դառել. չը գիտեմ թէ ի՞նչ է նշանակում սիրել ուրիշին և կեղծ երդումներով միենոյնը հաւատացնել և իմ նկատմամբ. չեշտելով ասումէր վայելչակազմ աղջիկը.

—Այստեղ գաղտնիք չկայ, եթէ ես մի ժամանակ սիրումէի Աննային, դա նորանից էր, որ քո սէրը դրաւելու բաբերաղդութիւնը չէի ունեցել. այժմ ձեռս խղճիս վերայ դրած՝ հաւատացընում եմ քեզ, հրեշտակ, որ սիրտս փոքրիկ կայծերը հրդեհեցին և այրեցին իմ սիրտը... այս օր մոռացած ամեն բան, անցեալի մասին, աղերսում եմ ներողամտութիւնդ. Երդվումեմ միշտ հաւատարիմ մնալ և սիրել քեզ...—Դիւթիչ հայացքով և խղղուկ ձայնով աղերսում էր երիտասարդ տղան.

—Տե՛ս, եթէ մեղանչեցիր սիրուս դէմ, եթէ մոռացեցիր, եթէ սիրեցիր նորան...

—Այո՛, եթէ սիրեցի նորան թող Աստուած իւր բոլոր զօրութիւնով դատապարտէ ինձ... օրիորդ, վերջապէս բաւական է, խղճա իմ հասակին և արտասուքին. Տե՛ս ծնկաչոք կրկնումեմ աղօթս և խնդրումս...—ծնկները փաբելով՝ հաւատացնումէր նորան վայելուչ կազմուածքով մեր սեաժօրեւս ժամանակակից Ջենթլմէնը...

—Դո՛ւ, իմ աչքի լոյս կարողես իմ ձեռը մօրիցս խնդրել. Աւդղակի քեզանից կախուած է մեր ապագայ երջանկութիւնը, եթէ կը կամենաս եթէ ի-հարկէ սիրում ես ինձ....

—Տէր Աստուած— գլուխը տարուբերելով մտմտումէր երիտասարդը— այս ժպիրհ աղջկան կարծես առաջնորդումեն սատանաները. Երդուեցի չունեցած պատուովս և Աստուծոյ Աչեղ անունովը, բայց դարձեալ դժնդակումէ հաւատալու խօսքերիս տո երեւս միայն ճշմարտութեանը. Սոփիա՛, հոգիս, —ասաց նա դառնալով օրիորդին—չէ՞ լինի, ծնողք ունեմ, եղբայրներ ունեմ, պէտք է նրանց հաճութիւնն էլ ստանալ...

—Իսկ եթէ մայրս կը յանձնէ իմ ձեռը մի ուրիշին... այն ժամանակ մենք բաժանուած կը լինենք միմեանցից. բայց գիտե՞ս թէ որքան դառն է այդ բաժանումը...

—Մեզ երկու սարը և մեծ գետերը կը բաժանեն...—լրջօրէն ասաց Սարոն և կոպիտ ձեռներով սեղմեց աղջկայ բարակ իրանը. Նորա գըլկախառնեցին միմեանց.

—Սարո ջան, ասաց մի անգամ Սոփիայի մայրը—Դու իմ եղբօրս ես, մի կտրիլ քո բարի ոտը մեր տանից. Սոփիային սովորացրու Ռուսաց լեզուն, պարապիր նորա հետ. տեսնումես արդէն թէ ինչպիսի դժուարութեամբ ես դեհավարում եմ այս ընտանիքը. դու էլ մի փոքր կարեկցիր մեզ, գէթ հօրս դասերս պիտոյքները—և դուք դնելով հետանումէր նրանց մօտից մայրական պատկառելի կոչումն ունեցող փոանց Նանոն. Անմեղ աղջիկը մնումէր աղջած իւր բաղդի դառնութիւնը անիծելով.

Սարոն փաթաթվումէր նորան. քնքըմագին համբոյրներով ծածկումէր հաւսական այտերը. բայց օրիորդը մտածելով ապագայ չարիքների մասին, խնդրումէր դուրս հգալ սիրոյ անմեղութեան սահմանից, աղերսումէր առանձնութեան մէջ թողնել իրեն...

րից Հարկաւ բարկութիւն և ցասում պիտի ծնանէր։ Նա ո՛չ եթէ խորհուրդ կտայի ձեզ ձեր եղբայրսիրութեան ան չէք կրակով վառել ոտքերից դրանց ահարեկ օրերը, որի փոխանակ ձեզ չիշխեն ուխտերով միմեանցից բաժանելու. Փարման պիտի ընկալնուք այսուհետև դրանց ձեռքից. այլ ես խորհուրդ կտայի ձեզ այս պարագայիս մէջ պէտնից առօր և գութան վերցնել և ելնել որբացեալներիս օգտին Ս. Աթոռի բարերեր հողերը մշակել. Խորհուրդ կը տայի ձեզ ծածուկ Աթոռից շտեմարաններից խարխարներով ցորեն գողանալ և տանել այդ հողերը սերմանել. Խորհուրդ կտայի ձեզ գզուռ երթալ և որբացեալներիս օգտին 400 դէզ խոտ ծախել. Խորհուրդ կտայի ձեզ աղոցով և տապարով վանքից անտառ և այգիներ մտնել և Ճեմարանի Ննջարանի շինութեան անունով հազարաչափ բարձուղէշ բարտի կտրել որոց և մի մասով որբացեալներիս մնեբիմ բարեկամ ների համար հիւղակայ շէնքեր շինել. Խորհուրդ կտայի ձեզ անլար անգործիք Ճեմարանի Ննջարանի վրա Ճարտարապետութիւն անել, և ուզածներից շատ փող ուտել. Հայրն անիծած տուողի. Խորհուրդ կտայի ձեզ քարահատների հետ պայման կապել և 100 քարին 10 մանէթ վաստակ վերցնել. Խորհուրդ կտայի ձեզ վանքից խարխուլ շէնքերը կարկատելու համար արհեստաւոր խալֆերով լինել ամենայն և նրանց աշխատանքից մասն և բաժին հանել որբացեալներիս. Խորհուրդ կտայի ձեզ խարդաւանօք այս և այն տիրացուին թալանել, Հայրն անիծած թէ մեղք և աղքատ է. Խորհուրդ կտայի ձեզ լոկ կաթուղիկոսին հաճոյանալու համար,

իր ձեռնասուն ծառաներին անուշան գումարով թէ ջրաղացներ կապալաւ տալ փրկարանից տալիներով, թէ տուն և այգի շինելու և տնկելու համար ահագին տարածութեամբ պտղաբեր հողեր բաշխել և թէ 100 մանէթով 9 տարի կապալաւ տալ այնպիսի մի այգի, որը տարին բերում է 100 կարաս գինի.

Խորհուրդ կը տայի ձեզ ձեր օգտի համար, տանց թիկունք դարձնելու Վաղարշապատ այս և այն չար հրամաններին, վեց տարի շարունակ ծախսարարութեան պաշտօն կատարել. և է՛ որ յօգուտ Վ. Նշանիկ Ալիջան միշտ անգամ հողաթափ գողացող Վաղարշապատ, և է՛ որ ի պէտս Էջմիածնի խոս անկողիններում հանգիստ տանող Սահմանիկ աղայի և իր ... գնել ծածուկ մեծամեծ պարգեներ թանկագին կաշ կարասիք և գեղեցիկ զարդ ու զարդարանք. Խորհուրդ կը տայի ձեզ ամեն տարի հիւանդութեան մահիճ մտնել և բժշկուելու համար սուրբ Աթոռից 1000ներ պահանջել եւ եւ. — Ահա այս և սրանց նման դժպհի բաներ խորհուրդ կը տայի ձեզ անել. այս այս և սրանց նման թեւ թիկունք, դրպան և փոր հաստացնելու և հարստանալու պժգալի բաների համար խորհուրդ կը տայի ձեզ խնդիր առաջարկել որբացեալներիս. որոց ընդունվելը կը լինէր անտարակոյս և կատարումը անյապաղ, և ոչ թէ երկուական եղբայր գառնաղէտ վիճակից փրկելու համար կը փղձկէր սրանց առաջ արտասուք.

Զարմանում եմ, թէ ի՛նչ աչքով են նայում միաբանութեան վրա. Միաբանութեան արէտները շատացնելու համար, առաջինը իրենք եղան, որ մեր օրերս միաբանութեան դրդեցին խնդիր

տալ Սինօդին. Արդ՝ փող շահելու ժամանակ գիտեն յարգել միաբանութեան, իսկ նրանց մի չնչին խնդիրը լսելու համար ինչո՞ւ սրտմտեցին նրա վրա. Վանքից 75,000 մանէթ մի պարտի տուած մուրհակագրի տակ հրաւիրեցին և միաբանութեան ստորագրել իրենց անունը. իսկ այս դէպքում ինչո՞ւ անարգեցին միաբանութեան. Նախկնապաշտութիւն ձեռք բերին նոյն միաբանութեան նրանց արժանաւորութեան մասին տուած վկայականով, որը սովորաբար կարդացվում է ձեռնադրութեան ժամանակ եկեղեցում. . . այդ միաբանութեան պատիւը այս կետիս իմանալու համար ինչո՞ւ այս շնորհ պտուղեցին. Մի՞թէ միաբանութիւնը փողի և պատուի համար պիտի ձեզ խնդիր տայ. որ լսէք.

Վաղարշապատի Զանգակ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Երևան 10 Փետր.

Խնդրեմ տպել ձեր լրագրի սիւնակներում զետեղել ի գիտութիւն հասարակութեան հաշիւն այն գումարի, որ գոյացաւ անցեալ Յունվարի 21-ին Երևանում Ռուս սիրողներից տուած ներկայացումից «յօգուտ քաղաքային բժշկական լսարանների».

ՀԱՇԻՒ

ա. Մուտք

Ծախուած տոմսակներից գոյացաւ

բ. Ծախք

Ծախս եղաւ դահլիճի վարձի, դեկորացիաների կարգաւորելուն, լուսաւորութեան, աֆիշաների և տոմսակների տպագրութեան, մշակների, բեմի կարեւոր իրեղէնների համար և այլն . . 117 ռ. 54 կ.

Այս ծախսը դուրս գալով մուտքից, մնաց զուտ արդիւնք 107 ռ. 46 կ. որը և ներքին գործերի Նախարարի 1882 ամի Օգոստոսին հրատարակած շրջաբերականին համաձայն՝ ուղարկուեցաւ «կանանց բժշկական լսարանների» կառավարչին, ձեռամբ Երևանի Նահանգապետի առանձին յանձնարարութեան պաշտօնատար պ. Գեղամեանցի, որը հրկում էր տոմսակների վաճառուելուն.

Ի վերջոյ, թո՛յլ տուէք ինձ ի դիմաց այս ներկայացման մասնակցող սիրողների յայտնել մեր խորին շնորհակալութիւնը պ. պ. Ն. Միքոնեանցին և Լ. Սամբուլեանցին, որոնք ամենամեծ սիրով յանձն առան ծախել տոմսակները իրենց խանութում, որպէս և պ. պ. Աղիզեանցին և Բաղրամեանցին, որոնք ամենայն յաժարութեամբ անվարձ տուին ներկայացման համար կարևոր կարասիքը—

Ընդունեցէք և՛ն

Ե. Սարգիսեան

— Ա՛յ զաւակ.—յաճախ կրկնում էր Նանոն—ախր աշխարհիս կանոն է այդ. սիրել և սիրուել. ահա թէ ինչ բանի համար ստեղծուել ենք մենք. ահա թէ ի՛նչ է պահանջում բնութիւնը մեզանից…

— Բայց, մայրիկ, չպէտք է դուրս գալ խոհեմութեան և ազնուութեան շրջանակից. Մեր ընտանիքի անունը առանց զորան էլ ընկած է բարոյապէս. Անմեղ հայրս է զոհ գնացել քո վատ և միանգամայն անտանելի արարքներին…

— Մեր տունը մեզ համար է. ուրիշին ի՞նչ …—ընդմիջեց մայրը.

— Ի՞նչ գործ ունեն մեզ մօտ զանազան տարականները, այս կամ այն բաղդախնդիր երիտասարդը. Ինչո՞ւ պէտք է մեր բնակարանը հարբեցողների և լրբերի կենդրոնավայրը լինի, հասարակաց պատկանի, էլ ինչո՞վ է զանազանվում բանական մարդը անասունից. Էլ ի՞նչ է նշանակում ընտանիք, ընտանեկան խաղաղութիւն, պատիւ, ազնուութիւն և մարդկային կոչում…

— Ա՜խ, անիծուին այդ քո հաղմուած ուսուցիչները, որ ընդունակ են միայն մայրը աղջկանից և զաւակը մօրից բաժանելու, նրանց մէջ երկպառակութեան սրմը սերմանելու, և մի թէ դուք հեռո՞ւ են սիրելուց…

— Դու մայրիկ "սէր,, բառը ընդունում ես բոլորովին ուրիշ կերպ.

— Խելքի արի, զաւակս. Սարոն լաւ տղայ է. դու սիրիր նորան և երբ ամեն բան իր վախճանին հասած կը լինի, եթէ ոչ կամքով, գէթ օրէնքի և ուժի զօրութիւնով կամուսնացնեմ քեզ նորա հետ…—

Մօր այս վերջի խօսքերը նետի սուր լաքների նման թափանցեց նորա սրտի խորքերում.—Նշանակում է այստեղ մի գաղտնիք կայ վարագուրված, պարզ է, որ Սարոյի սիրահարութիւնը յայտնի է մօրս և թերևս դա մի չինծու բան լինի… չէ, սորանից յետոյ ես աւելի զգոյշ կը պահեմ ինձ, խոհեմութեամբ և խորագիտութեամբ կը վերաբերուեմ դէպի այս ծանրակշիռ հարցը…—Մըտածում էր ինքնիրեն Սոփիան, որի համար նա և մի առանձին գժբաղդութիւն էր կաթօլիկ, կամ ինչպէս իրենք տասեքին փոանգ ծնողաց զաւակ ծնուել և այդ զաւանմունքին պատկանելը. Նրանց եղուիտ կղերականութիւնը հնայելով իր և բարեկամաց անվերջանալի բողոքներին, երբէք չը մտածեց մի հնարաւոր միջոց ընդունել այդ պարագայ աղէտների առաջն առնելու… իսկ Սոփիայի մօր բարոյապէս փչանալն էլ մասամբ նրանց տգիտութեան և թուլութեան արգասիք կարելի էր համարել, որովհետև կաթօլիքական կրօնամոլութիւնը այնպիսի խոր արմատներ էր գցել փռանգ—Նանոյի սրտում, որ կղերի կողմից մի հարեանցի նկատողութիւն, մի ամենափոքր նախատինք և նա պատրաստ էր ,,հոգուփրկութեան համար" եթէ չը ուղղել իր սխալմունքը, գէթ կծկնէր վարագուրած և ծածուկ պահել իր առ անին առավորութիւնը, հեռու պահել կղերի աչքերից ,,Մարիամ Կուսի" և ,,Յիսուս որդու" պատգամի հակառակ այդ անյարգ մոլութիւնը. բայց եղուիտ կղերը տարին երկու անգամ միայն մտնում էր նորա պէպով և իր ժամանակ ստանում էր ,,Թիէ" կամ ,,Ձոյնաւոր" պատարագների վճարը…

(Կշարունակուի)

ՏԵՂԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵ[Ր]

Պ. Մ. Մկրտումեան, վճարելով [...]ակի ներկայ տարուայ մի օրի[...] բաժանորդագինը, նա խնդրէ[...] մեզ Դանձակի Հայոց Հոգևոր [...]ցին։

* * *

Ապա Արշակ Ա. Նազարբէկ[...] վճարելով 4 ր., ներկայ թուակ[...] Պսակի մի օրինակը նուիրում է [...] կողմից Թէհրանու Ընթերցարան[...]

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հ. ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրու[...] Շատ ցաւալի է, որ Նախիջեւ[...] հասարակութեան մէջ առ այժմ[...] ռաջ է եկել այնպիսի մի կուսակ[...] թիւն, որ միշտ աշխատում է [...] գիրը հասարակութեան աչքում [...] ւառ փոխով ներկայացնել. Այդ [...] սակցութեան անդամ են պատ[...] ւորն վաճառականներ, որոնք գիշեր[...] րեկ զբաղուած են գինետներում [...] սխա գինի խմելով և ջէբ կոր[...] պիտի այն եւ խոստովանել, որ [...] պարոններն իրենց կեանքում մի [...] գիր առած կարդացած չեն։ Ես [...] խրել զրպարտութիւն չեմ գր[...] այլ միշտ եղած բան. Ինչպէս [...] նորդ զրուելու մի օրաթերթի, [...] ինձ ի՞նչ պատասխանեցին. «[...] չենք կարող մեր լոյս հատորը [...] խել և գնում Փարմասոն։ [...] գիտ ե՞րբ պէտք է Նախիջեւանու [...] սարակութիւնը լրագիր կարդալը[...] կանոյ և նրա խեկական քաղց[...] թիւնը ճաշակի»։

* * *

Նոյն տեղից. «Ի Տէր հանգու[...] Կաթուղիկոսի մահուան օրը [...] պատուաւոր վաճառականները [...] նութները կողպեցին և շատ[...] եկեղեցի, ուր որ հոգեհանգիստ[...] կատարվում Թաղման օրը զանգ[...] կաները կողպվուեցին»։

* * *

ՏՓԽԻՍԻՑ մեզ գրում են հետև[...] «Պսակի վերջին համարը գիտ[...] պատուամեծ Տփխիսի ամենայն մի բեմ[...] ու պոռ ճախում է Պ, Վաղարշապ[...] Զանգակի ձայնի խառ որ շատ[...] նայի և զրուեց էր. կարդացող[...] պեւորուած են միանգամայն»։

* * *

Նոյն տեղից «Պսակի այս տարուայ № 1-ը ստանալի էր համարը ձեռքից խլած են և [...] տէ թէ երբ կը վերադարձնեն[...] հաւանական է, որ այլ ես նրան[...] րիսը չը տեսնեմ»։

Խմբագիր Հրատարակիչ
ՎԱՍԱԿ ՓԱՓԱՋԱՆԵԱՆՑ

Дозволено цензурою Г. Эривань, 4 Января 1883 Պսակ լրագրի տպարան Типографія газеты «ПСАКЪ» (ПАПАДЖАНОВ